

Het huidige financiële bestel is niet opgewassen tegen de coronacrisis. Er zitten principiële en fundamentele fouten in, het is te ingewikkeld, te groot en draagt niet bij aan een stabiele economie. Dat het bestel te ingewikkeld is bleek deze week toen het Duits Constitutioneel Hof oordeelde dat het omvangrijke programma van de Europese Centrale Bank (ECB) om staatsschulden op te kopen rammelt. De Duitsers willen dat de ECB motiveert waarom het monetaire beleid geen buitensporige economische gevolgen heeft, wat volgens het Verdrag van Maastricht is verboden.

Om bij een groeiende economie de doelstelling van een min of meer constant prijsniveau te realiseren is het nodig om de hoeveelheid geld in omloop te vergroten. In het Verdrag van Maastricht is in 1992 vastgelegd dat de nationale overheden en de EU door middel van de ECB, zelf geen geld meer mogen scheppen (artikel 104). Geldschepping is daarmee voorbehouden aan private banken die het geld scheppen 'uit het niets' wanneer ze leningen verstrekken aan bedrijven, burgers (vooral in hypotheek) en overheden (obligaties).

Bij dergelijke 'monetaire financiering' wordt evenveel geld gecreëerd als schuld. Op die manier hebben private banken in Nederland de afgelopen twintig jaar netto zo'n €600 mrd gecreëerd, in omloop gebracht en daarover enorme sommen rente (spread) ontvangen. Gegeven het zakelijke belang van de private bank gebeurt dit, zoals de econoom Hyman Minsky al in de jaren tachtig heeft laten zien, meestal in golven van optimisme en pessimisme, met een instabiele economie van 'hollen of stilstaan' tot gevolg.

De financiële sector is ook te groot. Uit wetenschappelijk onderzoek van het Internationale Monetaire Fonds blijkt dat een financiële sector die groter is dan het nationaal inkomen niet meer bijdraagt aan de economische groei, maar aan economische krimp. In Nederland is de sector 2.5 à 3 keer zo groot als het BBP. De afdeling Boekhouden van de BV Nederland is ongezond groot en economische schadelijk geworden.

Het Verdrag van Maastricht gaat lijnrecht in tegen de visie van filosofen, economen en staatslieden die door de eeuwen heen hebben betoogd dat geldschepping het uitsluitende recht en de principiële plicht is van de overheid. Die stuurt dan niet op eigenbelang, maar op het 'in de lucht houden' van de reële economie, met behoud van een constant of licht stijgend prijsniveau en/of een maatschappelijk gewenst niveau van werkgelegenheid. De kans op een economische crisis wordt daardoor kleiner.

Maar nog belangrijker is dat het gecreëerde geld direct kan en mag worden besteed in de reële economie, bijvoorbeeld aan de energietransitie, het onderwijs of coronahulp, zonder dat daar een schuld tegenover staat. Voor zover er al over 'schuld' kan worden gesproken, kan de overheid die schuld aan zichzelf kwijtschelden. Op basis van modelberekeningen wordt geschat dat het daarbij in Nederland gaat om bedragen tussen de €20 en €50 mrd per jaar, wat globaal overeenkomt met de genoemde private geldschepping van gemiddeld €30 mrd per jaar in de afgelopen twintig jaar.

Bezwaren tegen deze publieke variant van het Maastricht-verdrag zijn vrijwel volledig inhoudelijk te weerleggen. Het enige argument dat nog over is, is de bewering 'dat ook de overheid ook niet te vertrouwen is'. Steeds weer wordt daarbij verwezen naar de hyper-inflaties in de Weimar-republiek (1923) en in Zimbabwe, maar dat zijn gedateerde gevallen die in niets vergelijkbaar zijn met de huidige Europese situatie.

In Maastricht is in 1992 een stap terug gezet naar een feodale samenleving, waarbij grote publieke belangen in handen zijn gekomen van een kleine private elite. Geheel in de geest van de tijd waarin veel publieke taken werden geprivatiseerd, is de publieke sector haar principiële recht op geldschepping ontnomen.

Door het recht van geldschepping, binnen de randvoorwaarde van prijsstabiliteit, weer terug te geven aan de overheid - en in de huidige situatie daarmee aan de ECB - kunnen enorme geldbedragen worden vrijgemaakt voor de grote problemen van onze tijd, zonder dat daar schuld tegenover staat. De EU kan dan effectief richting geven aan de economische ontwikkeling na de coronacrisis. Daarnaast wordt de economie stabiel en de kans op kostbare financiële crises kleiner. Alle reden om terug te keren naar Maastricht en daar de rolverdeling tussen privaat en publiek alsnog om te draaien. Dan krijgen de Duitsers toch nog de duidelijkheid waar ze nu om vragen.

Prof Klaas van Egmond en

Prof Bert de Vries

zijn verbonden aan de Universiteit Utrecht en leden van het Sustainable Finance Lab